

Děti si mají především užít své dětství

Říká to Vladimíra Hornáčková z Univerzity Hradec Králové. Současné děti mají podle ní v mateřské škole příliš mnoho činností a nemají prostor pro vlastní hru.

Mateřské školy prošly řadou proměn. Sama si pamatuji školku, kde jsme měli jasně strukturovaný program a mnoho věcí jsme museli, včetně spaní po obědě a dojíždění. Moje dcery již zažily školku, kde program vycházel z potřeb dětí. V čem vidíte silné a naopak slabé stránky současné podoby mateřské školy?

V současné mateřské škole se respektuje dítě a jeho individualita. Učitelky se svobodně rozhodují v prospěch dětí, jsou samostatnější, autentické, mohou využívat alternativní koncepce a jejich prvky. Upřednostňuje se respektování zájmů a názorů dítěte. Diskuse s dětmi je více než jediná pravda učitelky v minulosti. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání nesazuje učitelkám ruce, ale naopak od nich očekává vlastní řešení, úvahu, volbu z výběru, plánování a plnění programu v integrovaném přístupu apod. Silnou stránkou je také vytváření heterogenních skupin, které pozitivně sociálně ovlivňují dítě na celý život. Vzniklo hodně inspirací a podnětů pro modernizaci prostředí mateřské školy, průběžně se upravuje a vybavuje v prospěch samostatnosti dětí a větší možnosti skupinové práce a kooperativního učení.

Slabou stránkou našich současných mateřských škol je dlouhodobě vysoký počet dětí ve třídách, někde přemíra kroužků a z toho vyplývající přílišná organizování celodenního programu pro děti. Den dítěte v mateřské škole se stává předimenzovaný, přesyťovaný řízenými činnostmi, a zbývá pak málo času na volnou hru dětí.

Myslíte, že by se v tom, jak mateřské školy fungovaly v minulosti, dala najít inspirace i pro současné školky?

Samozřejmě. Je třeba si vážit toho, co se kvalitního udělalo pro předškolní výchovu a vzdělávání. Často se objevují tendence vidět celou minulost předškolního vzdělávání v negativním světle. Když navštěvují mateřské školy v zahraničí, porovnávají a samozřejmě se nechám inspirovat, ale mnohdy jsem hrdá na to, jak máme předškolní vzdělávání v ČR „uchopené“, jak přemýšlíme a konáme ve prospěch dítěte, jaké máme materiální možnosti apod. Je dobře, když si uvědomujeme význam vlastní historie předškolního vzdělávání a ctíme osobnosti, které nás pozitivně ovlivnily ve směřování ke kvalitní práci v MŠ.

Je třeba nepodléhat tlaku rodičů například v nabídce kroužkové činnosti, ale udržet si prestiž profese a obhajovat si vlastní filozofii a vizi a vysvětlovat rodičům její podstatu.

Ovšem podle toho, jak mateřské školy v minulosti fungovaly, je zisté, že přinesly i negativní zážitky a zkušenosti a prvky do předškolního vzdělávání a nechtěla bych, aby se tato doba vrátila. V minulosti mě velmi oslovila a inspirovala tvořivá a progresivní práce mojí maminky, která byla ředitelkou mateřské školy. Byla pro mě tím nejlepším vzorem lidskosti v profesi učitelky a ředitelky mateřské školy. Její originální nápady a podněty v práci s dětmi a ve spolupráci s rodiči jsou pro mě inspirující dodnes.

V čem je podle vás význam vysokoškolského vzdělávání učitelek mateřských škol?

Ve vysokoškolském vzdělávání mají studující možnost využít svou osobnost a profesní kom-

petence v pozdějším věku, kdy sami dospívají a osobnostně dozrávají. Na vysokou školu se studenti hlásí na základě vlastního rozhodnutí a většinou vědí, co chtějí ve své budoucí profesi dělat.

Osobně největší význam a smysl vysokoškolského vzdělávání vidím v tom, že se studenti posunou v myšlení. Mým cílem jako VŠ pedagoga je vést studenty a podněcovat je, aby o své práci a nad výchovou a vzděláváním dítěte předškolního věku více přemýšleli, aby samostatně přicházeli na nová poznání a řešení, aby uměli komparovat vědomosti a spojovat je v souvislosti. Aby uměli tvořivě myslet, spojovali si teorii s praxí a samostatně dokázali aplikovat a reflektovat nové poznatky v praxi.

Setkávám se s kritikou soukromých mateřských škol a různých dalších forem péče o předškolní děti. Jsou opravdu všechny tyto „podnikatelské aktivity“, jak se o nich mluvíva, tak špatné? Co by podle vás mělo splňovat soukromé zařízení, jež nabízí péči o předškoláky?

Soukromá zařízení by také měla vycházet z RVP PV a jejich bonus by měl být v něčem originálním, působícím jako image určitého soukromého předškolního zařízení, za který si rodiče připlatí. Zkušenosti nám ukazují, že je situace rozdílná a záleží na zodpovědnosti zřizovatelů. Setkala jsem se jak pouze s podnikatelským záměrem a vzděláváním bez koncepce a jen na základě intuice, tak také s velmi kvalitním předškolním vzděláváním v duchu nejmodernějších trendů.

Často se mluví o tom, že z mateřské školy přicházejí děti nedostatečně připravené

- Děti si mají především užít své dětství.
- Den dítěte ve škole je kvůli přemíře kroužků a řízených aktivit předimenzovaný.
- Vzdělávání přináší učitelům povzbuzení, náboj a sebevědomí.
- Mateřské školy by měly o sobě dávat více vědět.

na školu základní. V čem podle vás spočívá připravenost dítěte na školu? Opravdu mají ze školky vycházet již „předučené“ děti?

Děti si mají v první řadě užít své dětství. Předškolní věk – období, kdy je člověk dítětem předškolního věku, se vícekrát v životě člověka nezopakuje, proto bych dětem předškolního věku hlavně dopřála hru a z té bych „vytěžila“ co nejvíce pro jejich přípravu na život. Kam přirozeně patří příprava na školu, proto nevidím smysl zdůrazňování přípravy pouze na školu, či „předučování“. V každém případě bych respektovala zájem dítěte, jeho individualitu a k tomu připravovala podmínky. Když se začne samo zajímat například o písmena, naučí se je z vlastního zájmu a bude v mateřské škole třeba i číst. Ale určité bych se na to nezaměřovala cíleně. Přípravenost na školu spočívá podle mého názoru v základech rozvoje kompetencí.

Důkaz vidím v konkrétních situacích s dětmi v mateřské škole se zaměřením na dramatickou výchovu, kterou jsem založila. Edukační koncepce zaměřená na dramatickou výchovu působila především na rozvoj dětí v komunikaci, v řešení problémů a v samostatnosti. Děti si samostatně získávaly informace a dokázaly přemýšlet v souvislostech. Když nastoupily do první třídy a supoval u nich ředitel ZŠ, říkal: „Žáci mi dali zabrat, já se zapotil, vždyť oni se mnou chtěli o všem diskutovat, dávali mi otázky a já jsem se z toho úplně vyčerpal, jak ještě nikdy v životě u prvňáčků.“ Dnes jsou z nich dospělí, kteří si ve svém životě většinou dokázali poradit, bezproblémově prožívali změny, uměli řešit problémové situace, které život přinesl. A v tom spočívá ta pravá připravenost.

Setkáváte se s budoucími učitelkami mateřských škol. Na co by se podle vás měla připravit učitelka, která začíná pracovat v mateřské škole? Co by nemělo chybět v její profesní výbavě?

Osobnostně sociální výchova, tedy vyvík společně se systémem dramatické výchovy, který by se stal metodou v dalších předmětech, aby tak propojoval problematiku předmětů a studenti by mohli být více připravováni na to, aby si byli více jisti sami sebou, svou práci s dětmi a svou profesí. Studenti by měli mít příležitost naučit se diskutovat o svém prožívání, o názorech a postojích v pedagogických situacích s dětmi a hlavně v průběhu praxe, a měli by mít možnost zkoušet

si v rolích a modelových situacích „svou profesi“ a roli dítěte. K tomu je určité nutná teorie, aby si studenti mohli propojovat teoretické poznatky s praktickými zkušenostmi.

Někdy se setkám s názorem, že průběžné vzdělávání není potřeba. Slyšela jsem to například od jedné „zasloužilé učitelky“ základní školy, která se trochu pobuřovala nad tím, že by se měla dále vzdělávat.

Vzdělávání přináší náboj a povzbuzení v životě. Dává signály, co děláme dobře, jestli jdeme správnou cestou. Vzdělávání přináší jistotu a bezpečí a díky němu stoupá sebevědomí.

Myslím si, že vzdělávání je potřebné jak pro studenta, tak začínajícího učitele i pedagoga s víceletou praxí. Člověk se vzdělává celý život a pro učitele by se vzdělávání mělo stát samozřejmostí. Učitel by měl být příkladem, umět přirozeně povzbuzovat ostatní ke vzdělávání a mělo by jim přinášet radost, že „zapalují“ a podporují zájem o vzdělávání a přenášejí na děti své nadšení ze vzdělávání. Smyslem je přispívat ke kultivovanosti a vzdělanosti národa a to není málo.

Mateřské školy jsou ve složitější situaci. Bojují s vysokými počty dětí ve třídách a nízkými úvazky učitelek a veřejnost na ně často pohlíží jako na „hlidárny dětí“. Co je příčinou toho, že společnost školky podceňuje, že nemají takovou prestiž jako školky vyšších stupňů? Co by mohly samy udělat pro zvýšení své společenské prestiže?

Chybí větší prezentace pozitivních příkladů z praxe na veřejnosti. Mateřské školy by měly

PaedDr. Vladimíra Hornáčková, Ph.D.,

vystudovala předškolní pedagogiku na PedF UK v Praze. Pracovala jako učitelka a jako zástupkyně ředitelky MŠ v ČR i SR. Od roku 2003 působí na PdF UHK, kde je garantkou oboru Předškolní pedagogika.

o sobě dávat více vědět, informovat více o kvalitě výchovy a vzdělávání v médiích. O složitých situacích a problémech v předškolním vzdělávání na školách je třeba více diskutovat například na konferencích, kde budou přivzváni hosté, kteří mohou pomoci řešit nejdůležitější problémy.

Dále je třeba nepodléhat tlaku rodičů například v nabídce kroužkové činnosti, ale udržet si prestiž profese a obhajovat si vlastní filozofii a vizi a vysvětlovat rodičům její podstatu. Také si myslím, že je výborné více zapojovat rodiče do plánování společných aktivit pro děti a rodiče, do tvorby ŠVP apod. Rodiče se tak dovidají informace o tom, co je nejdůležitější pro jejich děti v předškolním věku. Osobně tomu říkám „nenápadné vzdělávání“ rodičů.

Když se dítě začne samo zajímat například o písmena, naučí se je z vlastního zájmu a bude v mateřské škole třeba i číst. Ale určitě bych se na to nezaměřovala cíleně.

Mluví se o tom, že bychom k dětem měli mít úctu, respekt. Zároveň se ale hovoří o tom, že dnešní děti nezají hřanic a že bychom jim měli vymezit jisté „mantinely“. Jak tyto dvě protichůdné věci skloubit? A proč bychom měli mít k dětem úctu? Nejsou na to moc malé?

Pro mě nejsou uvedené aspekty protichůdné, ale související. K dětem je třeba přistupovat s láskou, s úctou a s vírou v ně samé. Já osobně to tak cítím a podle toho jedním. Mám k dětem úctu, a s důvěrou v děti mám velmi dobré zkušenosti. Předškolní dítě není malé na to, aby s ním učitelka nebyla v kamarádském vztahu, a s nastavením dohody, pravidel a určením mantinelů. Dítě dokáže uvedené respektovat a dodržovat. Velmi důležitá je vzájemná pozitivní komunikace, která se přenese i na rodiče dětí. Mohla bych poměrně dlouho vyprávět zážitky a vlastní zkušenosti z úžasné spolupráce s rodiči. Drží mě to v naději a víře, že když se přenese na děti a rodiče nadšení učitelky, tak to jde a daří se spolupráce s rodinou.

Co byste mateřským školám vzkázala? Co by mohly zlepšit a v čem jsou naopak dobré?

Učitelkám a učitelům bych vzkázala, aby se nadále vzdělávali a vlastním posunem v myšlení nacházeli hlubší porozumění dítěti předškolního dítěte a přirozeně hravě předškolní edukaci.

Abyste sebevzdělávání přivedlo k větší sebestojnosti a důvěře, aby se jim dařilo častěji obhajovat a propagovat kvalitu své zodpovědné práce s dětmi, které si jí samy váží a dokáží ji prezentovat na veřejnosti, hlavně rodičům. Přirozeně, netradičně, bez příliš nacvičovaných besídek. ■